Tjele på tværs

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Skuespillerne i *Svinedrengen,* som blev opført som skolekomedie i Rødding Forsamlingshus i 1964. Instruktør var Henning Pedersen, som vil causere over sin lærergerning i Rødding ved foreningens generalforsamling i februar. Se mere på side 3.

Medlemsblad nr. 1, 32. årgang 2025

Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening

Marianne Lybek Witt Søndermarksvej13, Ørum , 8830 Tjele 25610087 Mariannewitt@hotmail.com	Formand
Karen Vesterby Meldgårdsvej 15, Rødding, 8830 Tjele 40640429 vesterby@godmail.dk	Næstformand
Per Vester Lærkevej 21, Ørum, 8830 Tjele 40486029 begtrup23@gmail.com	Kasserer
Lis Jensen Flarupvej 14, Mollerup, 8830 Tjele 28438805 Flarupvej14@fibermail.dk	Sekretær
Jørgen Dalager Midgårdsvej 3, 8800 Viborg 23278928 nederskov@dalager.com	Redaktør – Tjele på Tværs
Jan Dalsgaard Johannesen Norupvej 8, Vammen, 8830 Tjele 86690905 jan.dalsgaard.johannesen@gmail.com	Medlem
Per Busk Sørensen Meldgårdsvej 47, Rødding, 8830 Tjele 30660296 perbusk@gmail.com	Medlem
Erik Overgaard Vråvej 9, Vrå, 8830 Tjele 30485291 overgaard.erik@gmail.com	Suppleant
Mette Broberg Bøgedalen 17, Vammen, 8830 Tjele 22305453 mette0broberg@gmail.com	Suppleant

Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv

Tjelevej 8 - Ørum - 8830 Tjele
tlf: 23280723
e-mail: info@tjelearkivet.dk
www.tjelearkivet.dk
Åbent hver mandag kl. 14 - 17
(Ferielukket i juli måned)

INDKALDELSE TIL GENERALFORSAMLING I TJELEEGNENS LOKALHISTORISKE FORENING

Torsdag den 20. februar 2025 - kl. 19.00

Mollerup Forsamlingshus, Mellemgade 2, 8830 Tjele

Dagsorden iflg. vedtægternes § 6:

1. Valg af dirigent og skriftsfører
2. Beretning for året 2024

a. Lokalhistorisk Forening - v/Marianne Lybek Witt

b. Bogselskabet - v/Lene Hove

3. Regnskab 2024

   Lokalhistorisk Forening samt Bogselskabet - v/Per Vester
4. Budget 2025 og fastlæggelse af kontingent. - v/Per Vester
5. Arbejdsplan for år 2025 - v/Marianne Lybek Witt
6. Indkomne forslag.
7. Valg af bestyrelse, suppleanter og revisorer – jfr. § 8

   På valg er: Per Busk Sørensen, Marianne Lybek Witt, Jørgen Dalager og Karen Vesterby

   Bestyrelsessuppleanter: Erik Overgaard

   Revisorer: Solveig Nielsen og Peder Hedegaard
8. Eventuelt.

Efter generalforsamlingen vil Henning Pedersen, forfatter, højskolelærer med meget mere, causere over sin tid som *degn* og lærer i Rødding sidst i 1960'erne. Om hvordan en vaskebænk blev ophøjet til dagligstuebord, om gymnastik i Forsamlingshuset, om opstart af Ungdomsklubben i Rødding, om hvervet som håndboldtræner, om etableringen af en KFUM-spejdertrop.

Måske vi kommer omkring navnkundige Anne Feldt-Rasmussen, munken Peter Egor, som lavede ikoner og boede lidt uden for Rødding og Peter Gårdsted i Vrå, som lagde jord til såvel håndboldbane som spejderhytte.

Henning har de sidste mange år boet i Hersom og skuer dagligt over på Tjele-egnen på tværs af Skals Å-dalen.

BLEV KLOGERE PÅ TJELE LANGSØ

Den 4. september stævnede ca. 100 personer mod Vammen Camping for at høre om Tjele Langsø før og nu.

Naturvejleder Jann Ribergaard fortalte levende om søens tilblivelse og vilkårene for søens fugle- og dyreliv samt søens aktuelle tilstand.

Historiker Birthe Dalsgård førte os gennem levevilkårene for beboerne omkring søen gennem tiderne, hvor den fra at være et sted, man levede af, til den i dag bruges rekreativt.

Bitten Pedersen fra Søgården i Lindum læste et uddrag af sine barndomserindringer, hvor opvæksten var præget af søens nærvær.

Sluttelig fortalte en af deltagerne, Anker Bering Jensen, om sit job hos fisker Marius Hunsballe og om, hvordan man håndterede spildevandet fra fiskedammene i 60'erne.

Karen Vesterby

ENKERNE PÅ SØDAL HOVEDGÅRD

Lokalhistorisk Forening havde sammen med ejeren af Sødal Hovedgård, Søren T. Andersen, Bavnehøjgård i Løvel, fået ideen til at holde åbent hus på det gamle gods lørdag d. 28.sept.

Erik Overgaard og Jørgen Dalager tog straks handsken op og sammen med Søren A. blev de praktiske ting hurtigt bragt i orden. De havde tilsyneladende også gode forbindelser til vejrguderne, for tørvejr og sol prægede dagen.

Efter velkomst ved Erik Overgård fortalte Jørgen Dalager lidt om Sødals historie. Han hæftede sig især ved 2 stærke damer, der på usædvanlig vis blev ejere af Sødal.

Den første var Margrethe Dorthea Braes, der som 36 årig i 1728 giftede sig med den 66 årige godsejer Anders Kjærulf. Hun blev enke allerede i 1735 og sad enke i 6 år inden sin død i 1740. I de seks år hun sad enke, fik hun udrettet en masse.
Hun købte kirkerne i Løvel, Pederstrup og Rødding, og hun lod opføre skolebygninger i Løvel og Rødding. Hun hensatte beløb til løn til skoleholderen og degnen i Løvel og legater til fattige og syge.

Stuehuset på Sødal er fra 1865

Et halv århundrede senere gentog historien sig næsten. Ane Elisabeth Laursdatter var datter af en fattig bonde og fisker fra Sundstrup, og hun blev gift med godsejer Heinrich Frisenberg. Efter få år blev hun enke og giftede sig med Christian Tholstrup fra Hald Hovedgård, men hun bliver igen enke i 1817.

I 1824 sælger Anne Elisabeth Tholstrup 53 fæstegårde i Løvel og Pederstrup og Rødding.

Hun sælger Sødal i 1826 og bosætter sig på en gård i Rødding. Hun havde også hjulpet nogle af sine søskende til gode gårde i Rødding.
Ane Elisabeth boede på sin gård i Rødding til sin død i 1854, 97 år gammel.

Hvis man vil vide mere om de stærke damer og deres besynderlige vej til Sødals ejerskab, har Jørgen Dalager beskrevet det udførligt i Tjele på Langs 2014.

Jonna Bach

LIVETS GANG PÅ ARKIVET

Arkivleder Jimmy Fisker stoppede på arkivet den 1. september 2024. I den forbindelse rettede bestyrelsen for Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening (TLF) henvendelse til museumschef Brian Wiborg for at få en dialog om arkivets fremtid.

Arkivet er en kommunal institution og bygningen, arkivet råder over, er ejet af Viborg Kommune. Kommunen opkræver en husleje. Arkivets indtægter er et tilskud som er fastsat efter antallet af indbyggere i arkivets lokalområde. Samme model anvendes ved beregning af tilskud til de andre lokalhistoriske arkiver i kommunen.

Problemet er, at Tjelearkivet betaler en husleje, som de andre arkiver ikke gør. Det vil sige, at arkivet på Tjelevej er dårligere stillet. Det har Viborg Kommune lovet at kigge på.

Indtil der foreligger en løsning, har museumsleder Brian Wiborg i samråd med foreningen valgt at besætte stillingen som arkivleder midlertidigt. Undertegnede er derfor arkivleder fra 1.9 til 31.12.2024

Bortset fra de lidt mudrede forhold omkring økonomien går det godt på arkivet.

Lokal-historien på skinner

De frivillige har været på kursus i, hvordan man registrerer billeder og andet materiale. Det skulle gerne kunne ses i bedre registreringer, når man som bruger kigger ind på hjemmesiden Arkiv.dk

I november holdt arkivet åbent hus. Dagens tema var købmænd og brugsforeninger i Tjele Kommune. En hyggelig dag med en god snak om købmænd med mere. Vi vil meget gerne have mere materiale om de gamle forretninger. Så hvis du har noget liggende i skuffen, så kig ind på arkivet mandag eftermiddag. Så får vi en kop kaffe og ser, om det kan bruges.

Vi er selvfølgelig også interesseret i al muligt andet lokalhistorisk. Som kom endelig med det, inden det går på Revas!

Per Vester, konstitueret Arkivleder

BARSK HISTORIE FRA SKOVEN

Vi blev rørt helt ind i sjælen på Røddinghus primo november, hvor forhenværende leder af Viborgs kriminalforsorg, Erik Jørgensen, gav os et kik ind i en af danmarkshistoriens mest dunkle sider; nemlig retsopgøret efter 2. verdenskrig.

Hele 12.571 personer i landet fik i årene efter krigen en dom for landsforræderi. Erik Jørgensen tog udgangspunkt i professor Ditlev Tamms afhandling om samme emne og fortalte om, hvordan den danske stat gennemførte love med tilbagevirkende kraft på et bagtæppe af en hævntørstig folkestemning - næsten 100 danske mænd blev henrettet.

Der var også kvinder, der blev dødsdømt, men de blev alle benådet i 1950erne.

Erik Jørgensen gav os et meget detaljeret indblik i likvideringen af en meget ung mand fra Nordjylland. Nok en halvforsømt sjæl med lav selvtillid og selvværd, der pludselig fik "oprejsning" og blev til en mand, der kunne løfte en forfærdelig opgave: han blev en villig torturbøddel.

Derfor blev han henrettet efter at have været stikker og torturbøddel fra sit 14. år og blev skudt med en hætte over hovedet i nattens mulm og mørke ude i skoven ved Undallslund. Vi fik tillige en detaljeret fortælling om turen fra Fængslet i Viborg til henrettelsespladsen i skoven vest for Viborg. Det skete som oftest omkring midnat.

Der var mange kommentarer efter foredraget, hvor flere tilhørere kunne bidrage med "historier" om, hvad manglende psykologhjælp betød for ansatte i det danske politikorps, der blev pålagt at udføre henrettelserne.

I dag hedder det vist PTSD

Marianne Lybek Witt

Den gamle redaktør takker af

Med udgivelsen af *Tjele på langs*, 2024, har undertegnede sat sit sidste punktum, i hvert fald i *Tjele på langs*-redaktions regi.

Hvor mange punktummer, jeg sammen med de andre redaktionsmedlemmer har sat i tidens løb, siden den første udgave så dagens lys i november 1997, står hen i det uvisse. Mit langvarige "samliv" med *Tjele på langs* tog sin begyndelse i august 1996, hvor jeg af daværende formand for Lokalhistorisk Forening, Niels Dalsgaard, var inviteret med til det allerførste møde med drøftelse af muligheden for at udgive en bog med lokalhistoriske emner. Havde man dér fortalt mig, at dette møde ville blive startskuddet til de næste 28 års arbejde med lokalhistorie i bogform, havde jeg næppe troet det. Men sådan blev det. Antallet af punktummer kender vi ikke, men det er blevet til 182 lokalhistoriske artikler, der tilsammen udfylder 2.522 sider i de 15 bøger, der i alt er udkommet i 12.925 eksemplarer. Jeg er – i al beskedenhed – stolt af, at have været med til, at disse mange historiske artikler med en kæmpestor vidensrigdom er blevet nedskrevet og dermed bevaret for eftertiden.

Jeg er gennem dette arbejde blevet beriget med gode oplevelser, har mødt mange søde og spændende mennesker, set steder jeg aldrig selv ville have fundet i vores dejlige lokalområde.

Jeg er meget taknemmelig for det alt sammen. Her på falderebet vil jeg gerne takke mine redaktionskollegaer gennem alle årene: Jane Overgaard, Knud Erik Riisager, Henning Simonsen, Hans Engberg, Turi Thomsen, Nete Hunsballe, Marianne Lybek Witt, Peder Hedegaard og Lis Jensen for det gode samarbejde, vi har haft. Mange hyggelige timer er det blevet til med finpudsning af de flittige skribenters artikler og med den efterfølgende kaffe, hvor lykken altid er stor, når den ledsages af sveskekage.

Jeg er meget glad for at vide, at bogen er i de bedste hænder.

Tak for samarbejdet også til alle jer, der har været i bestyrelsen for Lokalhistorisk Forening og til jer, der arbejder på Arkivet, tak for hjælpen.

Sidst, men ikke mindst tak til alle jer, der trofast køber *Tjele på langs* år efter år – denne støtte er bogens fundament.

Lene Hove

På **Tjelearkivet** har vi mange bøger, som bare står og ikke bliver brugt til noget. Bøgerne rummer megen *lokalhistorisk guld*, som vi gerne vil have frem i lyset. Vi pønser på at sætte dem op i *mødelokalet* i reoler op ad væggen ud til vejen, så det bliver nemt for os selv og vores besøgende at benytte bøgerne.

Vi har imidlertid ikke disse reoler og heller ikke mange penge. Kan en eller anden i kredsen hjælpe os til noget fornuftigt?

Billedet er fra besøget på Sønderhald Egnsarkiv, hvor vi fik overdraget Pagters dokumentation fra hans tid på Tjele Gods. Et lokale som indbyder til undersøgelse og fordybelse!

TJELE PÅ LANGS 2024

Anmeldelse af Mette Broberg, Vammen.

I første udgave af Tjele på langs skrev Niels Dalsgaard, der på det tidspunkt var formand for Lokalhistorisk Forening, blandt andet:

"… Det er mit håb, at årbogen først og fremmest må finde vej til hjemmene i Tjele Kommune, men også vil finde vej til de, der er bosat udenfor kommunen, og som interesserer sig for egnens historie og folkeliv.

Denne årbog er den første i en forhåbentlig lang række af årbøger for denne egn. Jeg håber, den må blive godt modtaget."

"Og måtte den her i kommunen bidrage til, at vi kommer til at kende hinanden – og vores fælles fortid – lidt bedre."

Man må sige, at med den nu femtende udgave af Tjele på langs er dette håb blevet til virkelighed, og der er nu en lang række bøger, som hver især er med til at belyse Tjeleegnens lokalhistorie.

Dette års bog er ligesom de fjorten tidligere bøger en samling af nedslag i egnens historie, i de menneskeskæbner, der har udspillet sig i området, og i den udvikling Tjeleegnen har oplevet.
Bogen består af fjorten selvstændige fortællinger. Der er fortællinger om ejendomme, om erhvervsliv og om de mennesker og familier, der har boet på Tjeleegnen gennem generationer. En del fortællinger er baseret på erindringer, mens andre er baseret på skriftlige kilder som for eksempel tidligere publikationer eller originalt kildemateriale.

Bogens fortællinger spænder tilsammen over næsten 200 års historie fra første halvdel af 1800-tallet og helt frem til 2014.

Særlig berørt bliver jeg allerede af bogens første artikel. Her fortæller Claus Bo Nielsen om sin barndom og ungdom i Vejrumbro i 1960'erne og 1970'erne; om hvordan man gik på danseskole, så tipsfodbold og legede simple udendørslege med det, der nu engang var stillet til rådighed i naturen.

Jeg er selv født et år efter forfatteren, og jeg kan genkende meget af det, han beskriver, også selvom jeg ikke selv er vokset op i Vejrumbro. Tænk en gang – nu er man kommet i den alder, hvor ens barndom og ungdom er blevet "historie".

De andre fortællinger i bogen læser jeg også med stor fornøjelse. De er med til, at jeg lærer egnen bedre at kende.

Jeg bliver specielt fanget af Richard Ammitzbølls artikel om Hammershøj Kirke. Artiklen beskriver baggrund, rammer og vilkår for kirken i de første 100 år med menighedsråd. Det er en oplysende og veldokumenteret beskrivelse, som jeg må rose forfatteren for at have skruet sammen til rigtig spændende læsning.

Lars Thisted Petersens historie om savværkerne i Thorsager by og Viskum Skov er også spændende læsning. Ikke blot fordi det er fortællingen om fire generationer med en ukuelig iværksætterånd, men også fordi artiklen tegner et billede af den danske træindustris historie gennem de seneste hundrede år.

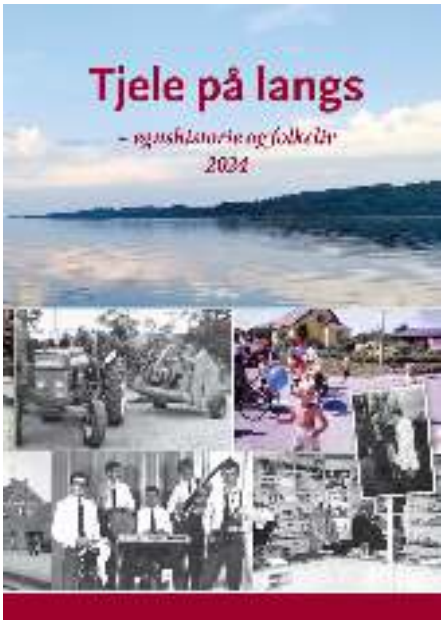

Da jeg flyttede til Tjeleegnen for otte år siden, blev det på mange måder begyndelsen på en opdagelsesrejse i den midtjyske kultur og levevis. Når jeg læser Tjele på langs, giver det mig en indsigt i og en forståelse for det lokalområde, der er blevet mit hjem. Det bringer mig tættere på de mennesker, der omgiver mig.

Jeg kan kun opfordre alle til at læse dette års udgave af Tjele på langs.

Nyt om gammelt fra Arkivet

Af Erik Overgaard, frivillig på Arkivet

Sønderhald Egnsarkiv henvendte sig tidligere på året til Tjeleegnens Lokalhistoriske Arkiv, fordi det havde fået indleveret en dagbog ført af en underforvalter på Tjele Gods. De gode folk derude øst for Randers syntes ikke, at det hørte hjemme hos dem, selvom den unge dagbogsfører, Nicolaj Pagter Helles, senere blev proprietær på "Sofiekloster" ved Assentoft - i tidligere Sønderhald Kommune.

Det er et helt unikt dokument, som nu ligger på Tjele-Arkivet. Nicolaj Pagter Helles var kun på Tjele Gods fra november 1926 til november 1927, men det er tydeligt, at han var en omhyggelig, samvittighedsfuld og ambitiøs mand. Skriften er sirlig og nemt læsbar.

Selve dagbogen er fortrykt og udgivet af Det Kongelige Danske Husholdningsselskab, sådan at hver dobbeltside har ti kolonner til opgørelse af dagligt udført arbejde i mark og stald på Tjele. Den nederste fjerdedel er fri, og den bruger Helles til en sammenfatning for ugen samt eget udført arbejde.

Længere fremme er der sammendrag for hver måned ang. arbejde, vind og vejr. Bagest i bogen findes gødnings-, forsøgs- og foderplaner.

Jeg forestiller mig, at den 20-årige Nicolaj har haft bogen under armen, når han ugentligt skulle aflægge rapport til forvalteren og/eller godsejeren om arbejdet i mark og stald. Hver dag føres timeregnskab for H, E, K, D og P, hvor "Kreaturernes Røgt og Pleje" står øverst for alle dage og optager ni timer hver dag - et par timer mindre om sommeren, når høvederne er på græs.

Her følger månedsberetningen for januar 1927:

Det har i Januar Måned været et forholdsvis mildt vejr med overtrukken himmel af Skyer og af og til Bygevejr, dog har der kun været et par Nætter med Frostvejr. Vinden har for det meste været omkring Syd og Vest og med stærk blæst de sidste dage af Måneden.

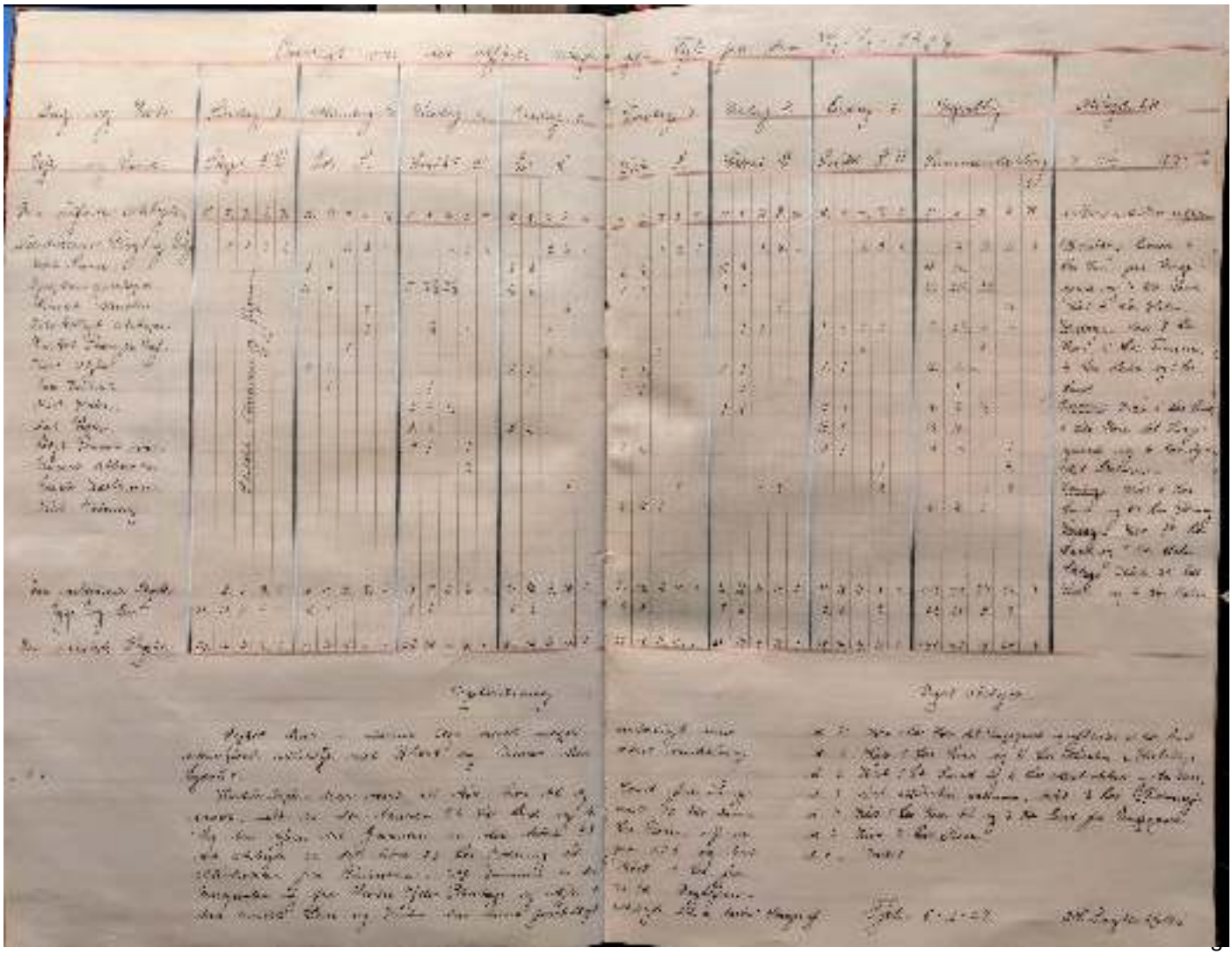

Hovedarbejdet har været at tærske Byg, og i alt er tærsket c. 35000 kg Byg af de nærmeststående Stakke paa Mark No 3. Ligeledes er der gjort færdig med Vinterpløjningen paa de forskellige Marker; først Trekanten, Mark 6 og 7 som blev pløjet færdig paa samme Tid med Forpløjning omkring det hele, dernæst Mark 3 og 4 og det halve af No 8 den anden halvdel skal kultiveres.

Der er kørt c. 420 Læs Roer fra Kulen og hjem til Staldene og derforuden er der leveret 20 Læs til Vingegaard og disse Vogne har da haft Sand paa hjem, i alt er der kørt 71 Læs. Sandet bliver taget i en Sandgrav som ligger paa en af Vingegaards Marker og herhjemme bliver det læsset af i den gamle Mødding, som dertil er fejet og renset.

Desuden er der renset rundt omkring i de forskellige Stalde og i Baggaarden, og Gødningen er da kørt ud med det samme paa No 6, i alt er der kørt 193 læs.

Af andet Arbejde er der kørt c. 40 Læs Halm til Kreaturerne fra Tærskeværket og af Ajle er der kørt c. 60 Td. som alt sammen er kørt ud i Nørremarksfoldene, desuden er der hentet en Del Læs Tømmer fra Malvinelund, som er bleven savet paa Rundsaven, trukket af Hedegaardens Traktor; derforuden er der hentet 74 m3 Bøgebrænde fra Engdalen, som er stablet op i den gamle Svinefold og skal saves senere hen, naar en Lejlighed bydes.

I den sidste Del af Maaneden er arbejdet gaaet mere over til Oprydningsarbejde af de brændte Bygninger; de hele Sten, som Daglejerne snart er færdig med at rense bliver stablet op i en lang Række midt i Gaarden, og Murbrokkerne bliver kørt om bag ved Laden tillige med det gamle afbrændte Tømmer.

Af Materialkørsel kan der foruden at køre Sand, nævnes at hente Blodfoder paa Onsild St.

Og endelig; Kreaturerne er blevet vasket i Arsenik (! - red.) under Dyrlægens kontrol.

LILLYS DANMARKSHISTORIE
FORTÆLLES I TJELEHALLEN
ONSDAG DEN 2. APRIL KL. 19

Denne aften er vi værter ved et spændende arrangement: **Pia Fris Laneth** vil fortælle 150 års danmarkshistorie som en sprudlende familiekrønike.

Lillys danmarkshistorie tager afsæt i Pia Fris Laneths egen slægt; der indledes med oldemødrene Anna, Karen Marie og Johanne, alle født i 1870'erne, fortsætter over mormor Misse og farmor Gudrun til moderen Lilly, og bogens beretning ender i nutiden med Pia Fris Laneths egen tid og historie.

Mormoren er fra en fattig, jysk landsby og er på nippet til at dø i barselsseng. Farmoren vokser op i et selvbevidst arbejdermiljø i et af Københavns brokvarterer og forsørger sine uægte børn med symaskinen, indtil hun finder sit livs kærlighed. Forfatterens mor, Lilly, er en drømmer fra et indremissionsk hedesogn, og kommer i ulykke som syttenårig.

Hun foretager den lange rejse fra roemarkerne til velfærdsdanmarks køkkenmaskiner og charterrejser. Hendes døtre uddanner sig, de vælger traditionelle mandejob og er økonomisk selvstændige.

Kort sagt: masser af stolt kvindelig livskraft i en nærværende danmarksfortælling om kjolernes længde, lønnens størrelse, prævention og kvindekamp for retten til at være statsborger, for frihed - og for sjov.

Lillys danmarkshistorie blev dramatiseret af Folketeatret og turnerede i fulde teatersale landet over.

Bogen fik LO's store kulturpris og KRAKA-prisen.

Vel mødt.

Billet købes via

Tjelelokforening.nemtilmeld.dk

Medlemmer 50 kr. og ikke-medlemmer 75 kr.

Bestyrelsen

TIDLIGERE GÅRDMAND FRA LØVEL SKUDT I AARHUS

Johannes Christensen blev likvideret i Aarhus d. 28.maj1943 af en sabotagegruppe.

Af Jonna Bach, Holstebro.

Familien Christensen flyttede til Løvel i december 1926. Familien kom fra Mols og bestod af Johannes og Elise Christensen og deres 6 børn: Aksel 17 år, Niels 15 år, Christian 13 år, Margrethe 12 år, Eigil 10 år og Ralf 6 år. Med sig havde de også Johannes` mor Ane.

De mindste af børnene kom naturligvis i Løvel skole, og som det fremgår af billedet blev Christian konfirmeret i Løvel kirke få måneder efter deres ankomst til Løvel.

Johannes Christensen havde købt gården

Bagerst: Christian Qvist Christensen, ukendt, Magnus Christensen, Per Mørup, ukendt, ukendt. I midten: B. Søndergaard Jensen, Viktor Rasmussen, ukendt, Oswald Andersen, pastor H.C. Juhl, Forrest: ukendt, Johanne Jappesen, ukendt, ukendt, ukendt.

"Kjærsgård, matr 19a" på Gl. Røddingvej i Løvel på tvangsauktion.

Men i 1933 holdt økonomien heller ikke længere for Johannes Christensen, og gården gik atter på tvangsauktion, og det meste af familien flyttede til Aarhus. Dog ikke Aksel, han var i 1932 blevet gift med en pige fra naboejendommen, Anne Emilie Finderup Jensen og de havde købt en lille ejendom på Jordemodervej 4. Anne Emilie var datter af Jens og Jensine Finderup Jensen, Løvel Søndermark. De fik sønnen Knud i 1942 og i 1947 blev Aksel forpagter af Rødding Præstegård. Anne Emilie døde allerede i 1951.

Christian havde også tabt sit hjerte til en Løvelpige, han var i 1936 blevet gift med Anne Jensen. Hun var datter af Carl og Agnes Finderup Jensen, og en kusine til Aksels kone. Anne og Christian

Kjærsgaard 1949. Foto: Danmark set fra luften

bosatte sig i Aarhus, hvor Christian fik job som fyrbøder ved Statshospitalet i Risskov.

De flyttede senere tilbage til Løvel, hvor Christian startede et hønseri. De fik to drenge: Jørgen i 1948 og Georg i 1951.

Nazismen

Både Johannes og sønnerne Niels Johannes, Christian og Ralf blev medlem af DNSAP (Danmarks Nationalistiske Arbejderparti), mens sønnen Eigil gjorde tjeneste ved det danske militær.

Ralf meldte sig til Waffen SS og gjorde tjeneste ved Østfronten og i Jugoslavien. Christian meldte sig også i tysk tjeneste, han gjorde tjeneste som flaksoldat i Luftwaffe (den del af Luftwaffe, der stod for forsvaret af flyvepladserne) og Johannes Christensen blev ansat som marinevægter i tyskernes vagtkorps.

Johannes og Elise Christensen. Foto, privat

Om aftenen til d. 28. maj 1943 havde sabotagegrupperne i Aarhus planlagt en storaktion med 10 sabotager, blandt andet mod "Ford" og mod "Brødrene Jørgensens Autoservice" på Silkeborgvej.

En af sabotagegrupperne på 4 mand, anført af den 23-årige maskinmester Willy Schmidt havde fået til opgave at ødelægge det store tyske depot i Ole Rømersgade. Det var en farlig opgave, idet depotbygningen var bevogtet af danske vægtere i tysk tjeneste, blandt andet Johannes Christensen.

Det var sabotagegruppens plan at holde vagterne op under vagtskiftet ved midnat. I ventetiden, indtil

Den originale uniform, som Christensen havde på ved dramaet. Den hvide markering på brystet er skudhullet.

aktionen kunne gå i gang, kunne man høre voldsomme eksplosioner fra andre sabotager i Aarhus. Det har givet skærpet sanserne og opskræmt de implicerede.

Da Johannes Christensen på sin vagt passerede gruppen og blev anmodet om at overgive sig, åbnede han øjeblikkelig ild. Det samme gjorde Willy Schmidt og hans kammeret Laurids Jacobsen, medens de 2 andre hævede deres knipler.

Johannes Christensen blev hårdt såret og straks kørt på hospitalet, men han døde dagen efter. Willy Schmidt blev også hårdt såret og han søgte dækning under et halvtag. Her fandt politiet ham liggende død.

Laurids Jacobsen blev såret i den ene arm og flygtede fra stedet. Politiet satte et større apparat i gang for at finde ham, og spurgte på hospitaler og ved læger, om de havde behandlet ham. Han var af sine venner blevet kørt til Hornslet sygehus, hvor læge Holger Baastrup opererede ham. Næste dag blev han hentet af folk fra Hvidsten Kro og kørt videre til Grenaa og derfra til Sverige.

Efterfølgende sørgede de tyske myndigheder for Johannes Christensens efterladte families underhold. Derudover gav en repræsentant for den tyske admiral for Danmark et beløb på 1500 kr, til enken Elise Christensen. ”*Det var tiltænkt hendes mand, som en belønning for hans modige indsats imod uansvarlige sabotører.*”

Elise Christensen blev boende i Aarhus, indtil hun sidst i 1950´erne flyttede til Løvel til sønnen Christian og svigerdatteren Anne. Her fik hun et kærligt ophold indtil sin død i 1961, 84 år gammel.

Tak for oplysninger og foto fra Johannes og Elises børnebørn: Cand.jur. Jørgen H. Christensen, Espe og tidligere smedemester Knud Qvist, Vammen.

Jonna Bach

Lokalhistorisk aften i Vammen Forsamlingshus:

Hvad har vi samlet os om i Vammen?

18.marts 2025 klokken 19-21:30

Orkestret er gået på scenen og der bliver spillet op til fest og dans i Forsamlingshuset til guldbryllup i 1966.

Vi slår dørene op og inviterer alle interesserede indenfor til historie-aften i Vammen Forsamlingshus den 18. marts 2025, hvor vi vil fortælle og høre gammelt nyt og nyt om gammelt i Vammen sogn.

Aftenen er stadig under planlægning. Vi vil have særligt fokus på dét, der har samlet Vammen gennem tiderne. Og forsamlingshuset er jo det helt rigtige sted at mødes om dét.

Vammen og Omegns Borgerforening står for arrangementet og serverer kaffe og kage til 50 kroner per person.

Sæt datoen i kalenderen allerede nu; flere detaljer kommer, når datoen nærmer sig.

Vel mødt!

Vammen og Omegns Borgerforening

og Vammen Sogns historiegruppe

Følg Vammens historie og historier på www.vammen-sogn.dk

Om en pioner fra Rødding og om et venskab

Karen Solveig Sinding Møller blev født 8. maj 1921 på gården Meldgaard i Rødding som ældste barn af gårdejer Søren Møller og Ellen Sinding Møller.

Karen begyndte tidligt at interessere sig for håndarbejde, og som barn lavede hun bl.a. masser af dukketøj. Hendes passion for gamle tekstiler blev tændt i Rødding Kirke, hvor der hang – og stadig hænger – et sirligt udført broderi, skænket til kirken af godsejerinde Margrete Dortea Braes til Sødal. Godsejerinden (1692-1740) gjorde meget godt for de lokale sogne, bl.a. oprettede hun skoler i Rødding og Løvel!

Efter endt skolegang i Rødding Skole og et ophold på Salling Ungdomsskole, rejste Karen til København, hvor hun fra 1942 til 1945 uddannede sig til væver og tekstildesigner på Kunsthåndværkerskolen. I 1946 blev hun gift med engelske Norman Finch. De rejste til England hvor de bosatte sig i London, og her startede Karens enestående karriere som tekstilkonservator. Hun udviklede nye teknikker, bragte faget op på universitetsniveau og blev verdenskendt inden for sit felt.

Efter sin første ansættelse på Royal School of Needlework (broderiskole), blev Karen ansat på Victoria & Albert Museum - i øvrigt som museets første kvindelige konservator – hvor hun kom til at arbejde med gobeliner og mange andre værdifulde og historiske tekstilgenstande. Det var også her hun begyndte at undervise elever. Efter nogle år valgte Karen at arbejde hjemme, hvor hun fortsatte med at konservere og restaurere vigtige historiske tekstilgenstande. Samtidigt tog hun imod flere og flere elever. Hendes elever kom fra mange forskellige lande, og efter at de havde forladt Karen blev de ofte selv højt respekteret inden for deres felt. Rollen som læremester og mentor lå Karen meget på sinde, og hun opmuntrede og rådgav altid enhver der søgte hendes hjælp.

Efterspørgslen efter Karens arbejde og ekspertise blev ved med at vokse, og det kneb efterhånden med pladsen i hjemmet. I 1975 fik Karen Finch mulighed for at flytte sine aktiviteter til lokaler i det royale palads Hampton Court i det sydvestlige London, hvor hun grundlagde Textile Conservation Center (TCC) (Center for Tekstilkonservering), som blev en anerkendt studieretning under Courtauld Institute of Art (kunstinstitut under London Universitet). Senere, i 1997, flyttede TCC til Southhampton Universitet, som indrettede en bygning til TCC. I 2011 flyttede det til Glasgow Universitet. Karen kæmpede i 15 år for at oprette TCC!

Karen blev en efterspurgt forelæser og underviser både i og uden for England og skrev artikler og bøger. Hun modtog mange æresbevisninger for sine visioner og sin ekstraordinære indsats. Således modtog hun i 1976 den fornemme britiske orden ”Order of the British Empire” (OBE). I 1999 blev hun tildelt en æresdoktorgrad af Southhampton Universitet.

Blandt Karens veninder fra Rødding var skolelærerens datter, Erna Hjermov. De havde et livslangt venskab. Erna befandt sig i London - hvor hun arbejdede som barneplejerske hos en privat familie - da Karen fødte sin datter Katrina i august 1948, hvilket knyttede de to veninder yderligere sammen. August 1948 var også tidspunktet hvor der blev afholdt Olympiske Lege i London, og begge veninder ville gerne overvære en svømmefinale, som Danmark havde kvalificeret sig til (og vandt!). Erna ”forbød” imidlertid sin veninde at tage med, da

Karen var højgravid og endda var gået over tid! Det var ikke nemt at overtale Karen, men det endte altså med at kun den ene af de to veninder overværede guldfinalen.

Erna Hjermov, som uddannede sig til sygeplejerske, blev siden gift med Niels Pedersen på Odelsgaard i Vammen og blev således senere borgmesterfrue i Tjele Kommune. Når Karen var hjemme på Meldgaard, lagde hun gerne vejen forbi Odelsgaard - og gerne sammen med sin datter Katrina.

Ved disse lejligheder har de to varme, engagerede kvinder haft gode stunder sammen. De to gårde ligger tæt på hinanden, og der har således i flere generationer været et tæt naboskab mellem familierne på gårdene.

De to veninder blev ved med at ses og skrive sammen hele livet, og da Karen ikke længere kunne rejse, fortsatte Katrina og hendes mand Alan med at besøge Erna – til stor glæde for alle parter.

Karen Finch og Erna Hjermov Pedersen gik bort i hhv. 2018 og 2021. I 2011 tog Erna ledsaget af sin

Erna og Karen 2011

ældste datter til London for at deltage i fejringen af Karens 90-års fødselsdag. Glæden ved gensynet lyste ud af de to veninder, og da de skiltes igen efter nogle uforglemmelige dage, var det i en stemning af glæde og taknemmelighed, men også vemod i visheden om at det var sidste gang de ville få hinanden at se.

Inge Hjermov Lassen, (Ernas datter)

På Arkivet har vi en erindringsbog skrevet af Karen Finchs lillesøster, Ruth Sinding: *Fra Meldgård min verden går.*

Meldgård er den gård, som har lagt navn til vejen, som går forbi skolen og Rødding Røddinghus i Rødding. For år tilbage kørte man direkte gennem gårdspladsen for at komme til Klarisgårdvej. I dag kører man lige rundt om gården, som for øvrigt har været i slægtens eje de sidste 400 år..

Ruth Sinding uddannede sig til at være en fremtrædende øre-næse-halslæge og lidt spøjst har hun også været formand for *Souvenir Normand*, en venskabsforening for personer, hvis forfædre har deltaget i slaget ved Hastings!

På denne web-adresse : https:// karenfinchtextiles.com/blog/ soster-100-ar-8-maj-2021/ kan man læse lillesøster Ruths kærlige hilsen til sin storesøster, Karen, som i 1921 ville kunne være fyldt 100 år. Scanner du qr-koden er der direkte adgang.

Erik Overgaard

Vestergade 8, Ørum
- en 100 års fødselar

Mit hus, min by og en broget flok.

Når man prøver at tidsfæste en hændelse, kobler man det ofte sammen med noget, man kender årstal/dato på. I det her tilfælde er der måske nogen, der vil nævne, at det var året efter, at Thorvald Stauning blev statsminister første gang. Andre, med lidt mere lokale briller, vil måske datere det som værende to år før Mariager-Fårup-Viborg jernbanen åbnede.

På et jordlod, der var udstykket fra sognefoged Martin Hammershøjs ejendom, opførte murermester Peder Overgaard i 1925 det hus, som i dag er Vestergade 8. Tømrer- og snedkerarbejdet blev udført af Niels Peter Johansen, Velds. Navn og telefon nr. står bag på en gammel fodliste (telefon nr. 10).

På daværende tidspunkt var der 304 indvånere (hed det vel dengang) i sognet, og i Ørum by var der en 60-70 husstande. Byen havde ingen kloakering; dette kom først til i 1938, så det var med das i et lille rum i udhuset. Ved samme lejlighed fik den grusbelagte hovedvej asfaltbelægning. Der var heller ikke nogen vejnavne og heller ingen husnumre. Vestergade og Østergade blev dog nævnt som Hovedgaden.

Da huset var indflytningsklart tog Peder Overgaard loftsetagen i brug, medens stueetagen blev udlejet til dyrlæge Herluf J. Skriver. Det var dog et kort ophold for allerede i 1926 flyttede dyrlægen ind i en nybygget bolig på Vestergade 25.

Efter kort ejertid solgte Peder Overgaard huset til postbud N. M. Nielsen. Dette ejerforhold var også af kort varighed. N. M. Nielsen boede i loftsetagen, medens stueetagen var blevet udlejet til Aage Jensen Hjeds, som sammen med sin hustru Marie, etablerede sig som henholdsvis herre- og damefrisør.

Det kneb med økonomien for postbuddet, og da han fik en stilling i Hammershøj, afhændede han huset til Aage Hjeds. Aage var nok ikke så meget bedre stillet end N. M. Nielsen, men med bagermester Christensens mellemkomst som kautionist blev købet muligt. På det tidspunkt var der flere som drev lidt venstrehåndsklipning, hvilket var årsagen for bagermester Christensens træden til, idet han mente byen havde behov for en fast og stabil frisørmester. Åge Hjeds var egentlig uddannet som mejerist, men har nok lært at svinge saksen af sin hustru.

På et tidspunkt blev Aage Hjeds bestyrer af sygekassen og forestod opkrævning og bogføring af kontingent til denne. Efterhånden har jobbet nok været så arbejdskrævende, at det kneb med tid til både klipning og sygekasse. Derfor blev der opført en mellembygning til frisørsalon, som blev taget i brug 1962. Et par unge mennesker, Birthe og Erling Hansen flyttede ind i loftslejligheden sankthansaften samme år, og dagen efter var Erling byens nye frisør. Sidst i tresserne købte Birthe og Erling Østergade 20, og etablerede sig med frisørsalon på denne adresse.

Efter Birthe og Erling fraflyttede lejligheden på Vestergade 8, overtog en ældre dame, Inger Jespersen, lejemålet. Hun blev den sidste i en lang række af lejere. Her kan blandt flere nævnes: Pie'mureren, Jens Eriksen, Ninna og Ole Helledie, Magda og Anthon Frandsen. En ung mand ved navn Axel Brøcher etablerede sig på et tidspunkt med cykelforretning/værksted i et rum i stueetagen. Det må have været kort efter huset blev bygget og kun i en kortere periode. I 1928 blev Aksel gift med min faster, Esther, og ved samme lejlighed har de erhvervet ejendommen Østergade 1. (Ved folketællingen 1930 står de opført på adressen) Her drev de en del år Ørum autoværksted.

I 1970 døde Aage Hjeds, og i 1976 flyttede hans hustru på plejehjem, Efterfølgende flyttede Mie og jeg ind i stuelejligheden sidst på sommeren 1976. De første 1,5 – 2 år boede vi til leje, men købte huset den 1. juli 1978 af Erling Hjeds (søn af Marie og Aage Hjeds).

Inger Jespersen boede i taglejligheden, da Mie og jeg flyttede ind. Vi havde 10 vidunderlige år med Inger som lejer, hun var noget af det elskeligste, man kunne ønske sig. Jeg tror, det har været noget af det sværeste jeg har været ude for, da vi måtte sige hende op. Vi havde selv brug for pladsen, så i 1986 ryddede vi hele overetagen, og indrettede den

efter vores ønske. Ved samme lejlighed fik vi nedlagt den øverste lejlighed, således at boligen ikke længere havde status som to-familiehus.

Erling har været en værdifuld person med hensyn til oplysninger og fortællinger om huset, blandt mange er der én, som lige skal med her:

Under krigen skulle Erling og hans forældre til familiefest oppe ved Aså. For at komme derop havde de hyret Peter Jørgensen til at køre dem. P. J. boede på Vestergade 5, hvorfra han drev manufakturforretning og kørsel med lillebil, samt forskellige småjobs. Erling husker, at han havde en stor, sort Chevrolet, som havde fået påmonteret et generatoranlæg, så de havde adskillige sække med brænde på taget af bilen. Det var dengang en lang tur, så det var med overnatning. Alle blev indlogeret, også Peter Jørgensen.

P.J. var en filur og rigtig god til at underholde børnene. På et tidspunkt sagde han, at nu skulle det gøre godt at få vasket øjnene og så pillede han sit glasøje ud. På et splitsekund var flokken af børn forsvundet i alle retninger, slået af skræk, da de ikke var vidende om Peter Jørgensens glasøje.

En tid efter P. J. havde mistet sit øje var han til kontrol ved læge Harald Frank, Her spurgte læge Frank om, hvorledes det gik med glasøjet, hvortil P. J. svarede, uden at fortrække en mine. *Jow, det er li'som je' kan begynd og skimte lidt.*

Fra naboejendommen Vestergade 6, drev Olga og Anker Alsen Ørum Malerforretning, Anker havde overtaget geschæften efter sin far, Søren Alsen, som for øvrigt havde bygget huset i1925. Anker fortalte, at han sammen med sin broder Willy, hjalp Barberen om søndagen, når byens mænd kom for at få skægget raget af. Det gik på samlebånd, Anker og Willy sæbede ind, og med ragekniv fjernede Age skægvæksten. Så gik der en uges tid igen.

Ejeren af byens førende manufakturforretning, H. D. Sonnesen kom anstigende en formiddag for at blive klippet. Med sig havde han en nyanskaffelse, som skulle holde tyve og ransmænd på afstand – En tysk schæfer! Hanhund forstås, med stamtavle og hele svineriet! Men-men-men, nu havde Barberen en stor satan til hankat, og den havde for vane at ligge inde i frisørsalonen. Da den 12 kg tunge hankat så hunden, sprang den som et missil op på ryggen af præmiedyret, som hylende fór ud af døren og hen ad hovedgaden med katten på nakken. Dagen efter havde Sonnesen skilt sig af med hunden. Om han blev klippet den dag husker vist nok ingen.

Anker og Olga havde en fremragende hukommelse, og mange fortællinger og hændelser er blevet mig til del.

Naboejendommen til den anden side var beboet af Magda og Anthon Frandsen (nok bedre kendt som "den bette skomager") plus deres tre børn Ejnar, Yelva og Arthur. Da vi flyttede ind i Vestergade 8, boede Magda der sammen med Yelva og Arthur.

Arthur var ungkarl og en lidt finurlig fætter. Han var udlært bager men beskæftigede sig med flere forskellig ting. Jeg husker, han var postbud i en periode, men de sidste år af hans arbejdsliv var han på fabrik i Viborg (vist nok Vibopan).

Arthur aftjente sin værnepligt ved søværnet og var i den forbindelse udstationeret til tjeneste på Flådestation Grønnedal, beliggende i Arsukfjorden ikke så langt fra kryolitminen Ivittuut . Inden det kom så vidt, var Arthur tjenestegørende på Søværnets artilleriskole beliggende på Sjællands Odde; det må have været engang i første halvdel af halvtredserne.

Nu er jeg selv bekendt med stedet, da jeg var under uddannelse som artillerist i 1970. Arthur og jeg var begge sideretter på en 76 mm kanon (pjece). Under uddannelsen blev der skudt efter slæbemål ude på Kattegat og ligeledes efter flyslæbemål.

Fortsætter på bagsiden

Arthur fortalte mig følgende hændelse fra Artilleriskolen:
En dag med udmærket sigtbarhed skulle der skydes efter slæbemål et godt stykke ude i Kattegat, og her havde Arthur fået rettet ind på målet. Troede han! En brølende ordre lød: STOP SKYDNING! Arthur manglede måske lidt skibskending, for det var altså Grenå-Hundested færgen, han havde fået i kikkertsigtet! *Jeg blev sat fra bestillingen*, berettede Arthur.

Sjællands Odde er måske lidt en uheldig lokalitet; mange vil givet huske, da fregatten Peder Skram ved et uheld brændte et missil af, som slog ned i Lumsås og sprængte fire sommerhuse i luften; dertil blev over hundrede beskadiget ved nedslaget.

Arthur var en ivrig amatørfotograf og ifølge Mona (Arthurs niece) og John Johansen skulle der befinde sig en samling billeder hos en nevø bosiddende i Sverige. Vi arbejder på at få indsigt i denne billedsamling.

Når man roder i "huskekassen" kan det ikke undgås at tanken om, hvor mange der egentlig har kendskab til det persongalleri, som indgår i min fortælling? At der bliver færre og færre, er der ingen tvivl om. At Ørum har huset en broget flok af mennesker gennem tiden, er noget vi deler med en masse andre små lokalsamfund. Det specielle skulle gerne være: Hallo for pokker, det var jo lige her det hele foregik!

Adresse

Mon Lise Nørgaard har været her omkring for at finde karakterer til persongalleriet i Matador? Næppe, og så alligevel. De som husker Sonnesens Manufakturforretning kan nok "lugte" Damernes Magasin et eller andet sted. Kunne da sagtens nævne flere personer, men spaltepladsen…
Kuriosum: Jeg har da for øvrigt en gammel indkøbspose fra H. D. Sonnesen.

Karsten Sørensen

Karstens historiske pose

Nogle få købmænd og Brugser fra Tjele-